



SOYA

Ocak 2020, Ürün No: BÜ-19

Dünya Soya Verileri (bin ton)

	2015/16	2016/17	2017/18 ¹	2018/19 ¹	2019/20 ²	Değişim(%) ³
Alan (bin ha)	120.736	119.837	124.477	125.480	122.979	-2,0
Verim (ton/ha)	2,62	2,92	2,75	2,86	2,75	-3,8
Üretim	316.569	349.944	341.994	358.209	337.478	-5,8
Tüketim	316.247	331.543	338.333	343.357	349.665	1,8
Yıl sonu stokları	79.919	95.032	98.893	109.795	96.397	-12,2
İthalat	133.346	144.216	153.265	145.271	147.937	1,8
İhracat	132.552	147.504	153.065	149.221	149.148	0,0
İhracat Fiyatı (\$/ton)	396	404	403	370	-	-8,2

Kaynak: USDA (Erişim: 10.01.2020). ¹/Tahmin, ²/Öngörü, ³/Son iki sezonun değişimini göstermektedir.

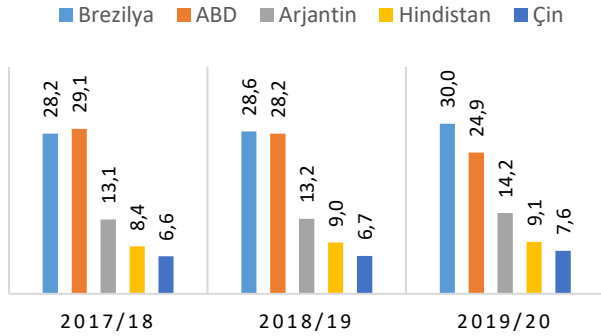
Bugün dünyayı besleyen 5-6 önemli bitkisel üründen birisi olan soya, toprağı azotla zenginleştirdiği ve daha sonra ekilecek tohumların verimini artırarak gübre tasarrufu sağladığı için ürün rotasyonu en uygun tohumlardan biri olarak kabul edilmektedir (1).

Soyanın işlenmesi (kırılması) sonucunda %75 oranında küspe ve yaklaşık %19 oranında yağ elde edilmekte, geriye kalan kısım kayıp olarak değerlendirilmektedir. Küresel

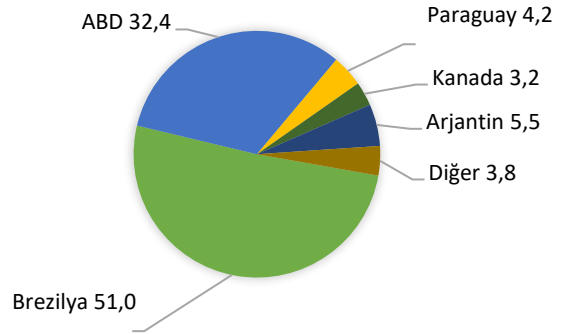
soya üretiminin yaklaşık %85'i soya küspesi ve soya yağı üretmek amacı ile işlenmektedir (2).

Soya üretimi dünyada coğrafi olarak oldukça yoğunlaşmıştır. ABD, Brezilya, Arjantin ve Çin dünya üretiminin yaklaşık % 85'ini oluşturmaktadır. ABD, dünyadaki en büyük soya üretici ülkesi olup, ABD'den sonra ikinci en büyük soya üretici ülke ise Brezilya'dır.

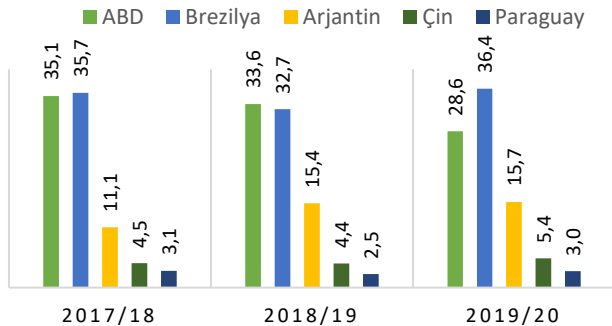
Soya ekim alanında önemli ülkeler (%)



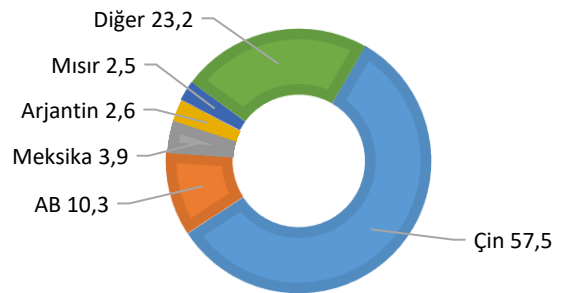
Ülkelere göre dünya soya ihracatı (2019/20, %)



Soya üretiminde önemli ülkeler (%)



Ülkelere göre dünya soya ithalatı (2019/20, %)



Günümüzde Türkiye’de soyanın tarımı ağırlıklı olarak Çukurova Bölgesi’nde yapılmaktadır. Özellikle Adana ve Osmaniye illeri, Türkiye soya üretiminin yaklaşık %84’ünü karşılamaktadır.

Soyanın yurtiçi kullanımı, yem sanayiinde, özellikle kümes hayvanlarında kullanıma bağlı olup, yem rasyonlarında daha çok tam yağlı soya kullanılmaktadır.

Brezilya, Ukrayna, Amerika Birleşik Devletleri ve Paraguay Türkiye’nin soya tedarik ettiği temel ülkelerdir. Ancak,

2019 yılında Türkiye’nin ABD’den ithal ettiği soya, geciken GDO onayları ile ilişkili olarak piyasaya erişim sorunları nedeniyle, beklenenden daha az olmuştur. Son yıllarda Ukrayna, coğrafi yakınlık ve uygun fiyat nedeniyle, Türkiye’nin soya tedarik ettiği önemli ülkeler arasında yer almaktadır.

2018/19 sezonunda ABD’nin Türkiye’den ithal ettiği soyayı önemli ölçüde azaltması nedeniyle Türkiye’nin soya ihracatı 20 bin tona gerilemiştir.

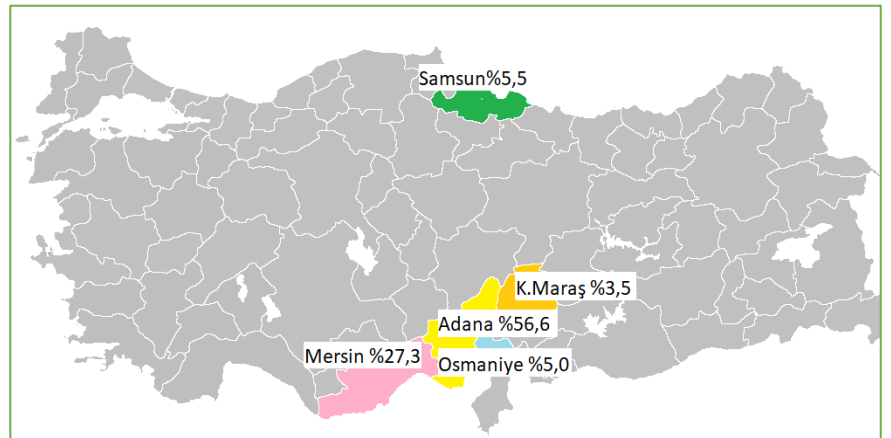
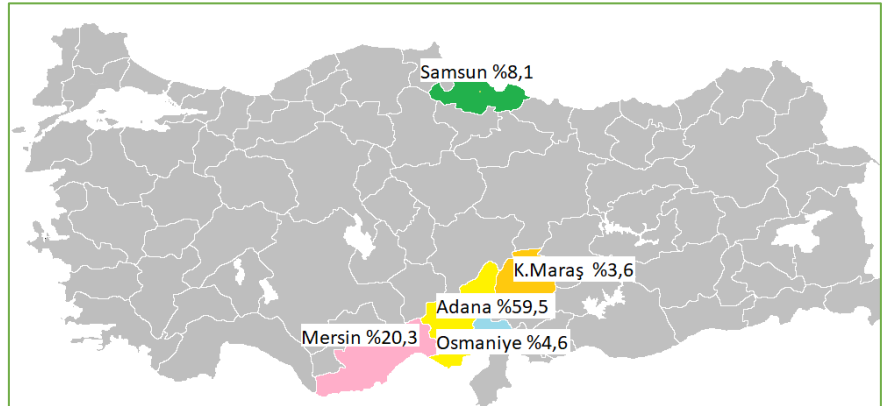
Türkiye Soya Verileri (bin ton)

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	Değişim (%) ¹
Alan (bin da)	343	367	382	317	328	3,7
Verim (kg/da)	437	438	432	442	426	-3,6
Üretim	150	161	165	140	140	0,0
Yurt içi kullanım	2.302	2.325	2.303	2.896	-	25,7
İthalat	2.197	2.283	2.271	2.277	2.405	5,6
İhracat	44	118	132	20	28	40,0
Stok Değişimi ²	287	359	274	313	460	47,0

Kaynak: TÜİK (Erişim: 10.01.2020) ¹/Verisi bulunan son iki yılın değişimini göstermektedir, ²/USDA (bitiş stokları)

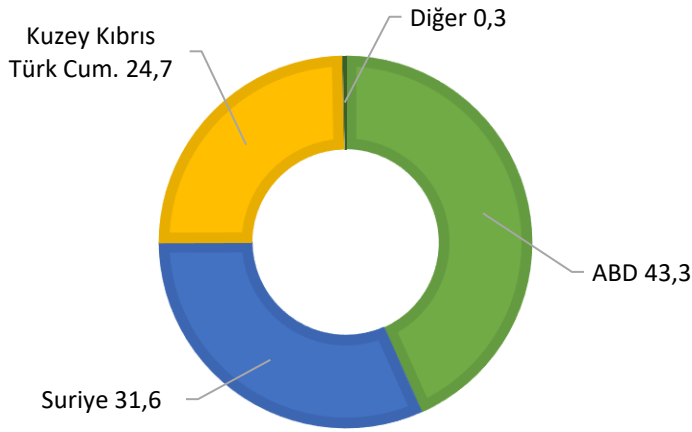
Soya ekim alanları; 2018/19 pazarlama yılında Türkiye’de 328 bin dekar alanda soya üretimi gerçekleşmiştir. Bu sezonda soya üretim alanlarının yaklaşık %80’i Adana ve Mersin illerinde bulunurken, bu iki il dışında Samsun, Osmaniye, Kahramanmaraş, Şanlıurfa soya ekim alanı bakımından diğer önemli iller arasında yer almıştır. GAP Bölgesi’nde ise soya deneme üretim alanları da bulunmaktadır (3).

Soya üretimi; Türkiye soya üretim miktarı bakımından dünyada önemli bir potansiyele sahip olmamakla birlikte, birim alandan alınan verim açısından 426 ton/da ile dünyada ilk sıralarda gelmektedir. Soya, Türkiye’de hem ana ürün hem de ikinci ürün olarak yetiştirilebilme imkânına sahiptir. TÜİK bitkisel üretim istatistiklerine göre 2019 yılında Türkiye soya üretimi bir önceki yıla göre %7,1 oranında artarak 150 bin tona yükselmiştir.

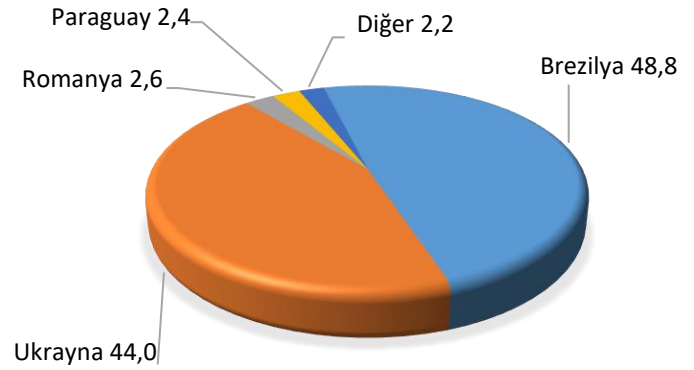


Türkiye’de Soya Destekleme Politikaları: Yağlı tohumlu bitkiler içerisinde yer alan soya için 2019 yılında fark ödemesi desteklemeleri kapsamında 0,6 TL/kg destekleme yapılmıştır. Ayrıca sözleşmeli soya üretimi yapan işletmelere ilave olarak 0,03 TL/kg destek verilmektedir. Bununla birlikte soya üreticileri için toprak analizi desteği, birim alana 26 TL mazot ve 4 TL mazot desteği verilmektedir. 2012 yılından itibaren sertifikalı tohum kullanım desteği olarak 20 TL/da verilirken üreticiler yurt içi sertifikalı tohum üretim desteğinden de faydalandırılmaktadır.

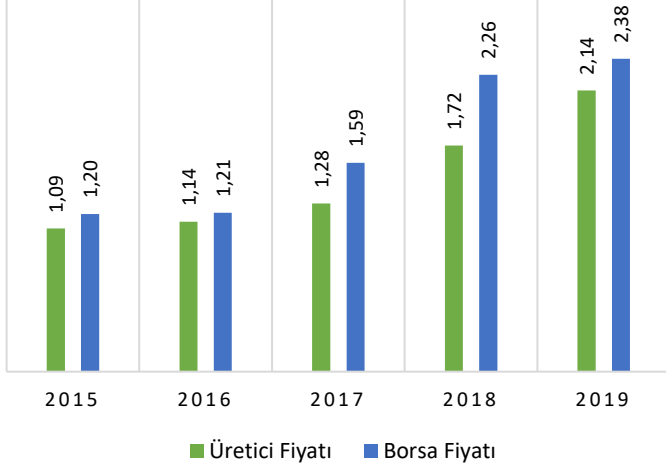
Türkiye'nin soya ihracatında önemli ülkeler (2019, %)



Türkiye'nin soya ithalatı yaptığı ülkeler (2019, %)



TL/Kg



TÜİK verilerine göre, 2019 yılı ortalama soya üretici fiyatı bir önceki yıla göre, soya üretiminde kullanılan girdi fiyatlarının artışına bağlı olarak, 1,72 TL/kg'dan 2,14 TL/kg'a yükselmiştir.

Soya üretici fiyatı 2019 Aralık ayında bir önceki aya göre %0,3 oranında azalmış, bir önceki yılın aynı ayına göre ise aynı kalmıştır.

Adana Ticaret Borsası yıllık bülteninden alınan fiyatlara göre ise; 2018 yılında ortalama 2,26 TL/kg olan soya alım fiyatı, 2019 yılında ortalama 2,38 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de özellikle bitkisel yağ ve hayvan yemi olarak yararlanılan soyadan bugün çok sayıda sanayi ürünü elde edilmektedir. Bu nedenle soya stratejik ürün olarak kabul edilmekte ve üretimi artırmak amacı ile önemli ölçüde desteklenmektedir. Soya, birim üretim miktarına ödenen destek miktarı bakımından en fazla destek alan ürünlerden birisidir. Türkiye'de soya için verilen toplam destek miktarına bakıldığında yıllar itibarıyla artış olduğu görülmektedir. Soya için verilen desteklerin kg bazında hesaplanan miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. 2015 yılında 1 kg soya üretimi için üreticilere verilen toplam destek miktarı 0,588 TL iken, 2019 yılında bu miktarın 0,719 TL'ye yükseldiği görülmektedir.

Yıllar	Verilen Destek (TL/kg)					
	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Sertifikalı Tohum	Gübre	Mazot	Toplam
2015	0,5	0,006	0,046	0,019	0,018	0,588
2016	0,6	-	0,046	0,025		0,672
2017	0,6	0,002	0,045	0,009	0,038	0,694
2018	0,6	0,002	0,047	0,009	0,045	0,703
2019	0,6	0,002	0,047	0,009	0,061	0,719

Kaynak: TEPGE, Tarım ve Orman Bakanlığı verileri

	2015	2016	2017	2018	2019
Soya Fiyatı (TL/kg)	1,09	1,15	1,28	1,72	2,14
Soya Fiyatı + Destek (TL/kg)*	1,68	1,82	2,10	2,42	2,86
Gübre Fiyatı (TL/kg) (A. Sülfat %21)	0,68	0,64	0,71	1,01	1,22
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	3,85	4,69	5,78	6,43
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	3,83	4,4	4,50	4,58	7,30
1 kg soya ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Soya/Gübre	1,76	2,17	1,86	1,70	1,75
Soya + destek/Gübre	2,71	3,43	2,96	2,40	2,34
Soya/Mazot	0,28	0,30	0,28	0,30	0,33
Soya + destek/Mazot	0,44	0,47	0,45	0,42	0,44
Soya/Tohum	0,28	0,26	0,29	0,38	0,29
Soya + destek/Tohum	0,44	0,41	0,47	0,53	0,39

Kaynak: Gübre ve tohum fiyatlarında BÜGEM verileri, mazot fiyatlarında TÜİK verileri dikkate alınmıştır. *2019 yılı destek hesaplamalarında 2018 yılı soya verimi dikkate alınmıştır.

Soya Girdi Pariteleri

2019 yılında soya üretiminde kullanılan girdilerde 2018 yılına göre önemli ölçüde artış olmuştur. Bu artış en fazla tohum fiyatında olmakla birlikte, soya üretici fiyatı da bir önceki yıla göre %24 oranında artmıştır.

2015 yılında verilen desteklemeler ile birlikte 1 kg soya ile 0,44 kg tohum, 2,71 kg gübre ve 0,44 lt mazot alınırken, 2019 yılında 1 kg soya ile 0,39 kg tohum 2,34 kg gübre ve 0,44 lt mazot alınabilmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye’de soya üretimi için gerekli ekolojik ve iklimsel şartlar mevcut olmasına rağmen; soya aynı şartlarda yetiştirilen diğer alternatif ürünler ile ekonomik olarak rekabet edemediği için üretimi sınırlı düzeyde kalmaktadır. Ayrıca, özellikle dünya soya fiyatlarının yurtiçi fiyatlardan düşük gerçekleştiği yıllarda üreticiler pazarlama problemi yaşadığından, daha kolay pazarlayacağı ürünleri tercih etmektedirler.

Soya üretiminin büyük kısmının gerçekleştiği Çukurova Bölgesi’nde soya fasulyesi buğday, mısır ve pamukla rekabet etmektedir. Üreticiler, pamuğun cazip getirileri nedeniyle pamuk üretimini daha fazla tercih etmektedirler. Bölge’de soya ekimi çoğunlukla ürün rotasyonları için kullanılmaktadır.

Türkiye’de özellikle bitkisel yağ ve hayvan yemi olarak yararlanılan soyadan bugün çok sayıda sanayi ürünü elde edilmektedir. Bu nedenle soyanın özel sektör ve devlet

tarafından sanayi alanında kullanımı mutlaka teşvik edilmelidir.

Türkiye’de üretilen soyanın GDO’suz olduğu gerçeğinin ulusal ve uluslararası alanda dile getirerek, GDO’suz soya imajı vurgulanarak, ülkemizde üretilen soya ve soyadan elde edilen ürünlerin pazarlama imkânları geliştirilmelidir. Türkiye’de organik tavukçuluk için önemli bir girdi olan organik soya için desteklemelerde ayrı bir yer verilmeli böylece organik tavuk üretiminin de teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

Soyayı işleyen sanayi kuruluşları yurtiçinde soya alımlarında sözleşmeli üretim modelini yaygınlaştırarak Türkiye’de soya tarımının gelişmesine katkıda bulunmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

- 1/Anonymous, 2019. <http://www.millermagazine.com/english/world-soybean-market/.html>. Erişim Tarihi: 15.07.2019
- 2/Lima, C.B., Cooney, M., Cleary, D. 2010. An overview of the Brazil-China soybean trade and its strategic implications for conservation.
- 3 / Sirtioğlu, İ. 2019. Turkey Oilseeds and Products Annual, USDA.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: İlkay UÇUM, ilkay.ucum@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833/107